

Havsstrandängar

Tapio Heikkilä

Havsstrandängarna har uppstått på skyddade stränder med finjordar där vattenståndets växling samt isens rörelser håller vegetationen öppen. På många håll har även slåtter och bete förhindrat igenväxning av strandängarna, samtidigt som ängsytan förstörats uppåt land. Som bäst kan havsstrandängarna vara mycket vidsträckta och jämna, samt nästan träd- och buskfria.

Vegetationen på havsstrandängarna bildar zoner på området mellan den lägsta och högsta vattennivån. På grunt vatten växer vanligtvis olika sävarter och vass. Den egentliga strandängen finns ovanför medelvattenlinjen på landstranden och typiska arter är agn- och knappsäv. Därpå följer zoner kännetecknade av krypven, starr och salttåg, madrör och rödsvingel samt slutligen storgrova örter. Mångsidigast och mest färggrann är havstrandängens vegetation på landstrandens mellersta och översta del, där bl.a. gäsört, kust- och dvärgarun, strandviva, slåtterblomma, höskallra, kråkvicker och flädervänderot blommar.

På havsstränderna kan små saltfläckar uppstå som en följd av havsvattnets avdunstning. Kreaturens tramp och söndrande av jordmånen gynnar bildandet av saltfläckarna och på de bara ytorna kan alltmer sällsynta salttåliga växer som glasört, saltnarv och saltgräs dyka upp.

Som en följd av att slåtter och bete har minskat samt att vattnen eutrofieras håller strandängarna på att växa igen och de täta vassarna erövrar ny mark. Samtidigt har strandängarnas artsammansättning blivit mera ensidig.

Erkki Santamala

Den utrotningshotade sumpgentianan trivs på lågvuxna strandängar. Växten har lidit av upphörandet av bete och igenväxningen av ängarna.

Målsättningen med skötseln

Tidigare var havsstrandängarna en viktig källa till foder för kreaturen i kustregionen och man nyttjade dem för både slåtter och bete. När slåttern och betet minskade började strandängarna växa igen och deras speciella artsammansättning har blivit mera ensidig. Nu förtiden sköts havsstrandängarna till exempel för att:

- Bevara den lågvuxna vegetationen och de typiska arterna
- Bevara det öppna landskapet
- Bevara hotade arter och naturtyper
- Ge extra betesmark och foder för kreaturen

Skötselmetoder

Röjning av träd och buskar

Havsstrandängar som inte sköts på länge bör restaureras innan den egentliga skötseln inleds. De vanligaste restaureringsåtgärderna är röjning av träd och buskar samt slåtter eller bränning av tät vass.

Träd och buskar röjs antingen på vintern eller på sommaren när träden är lövbärande. Vid skogskanten till stranden kan man lämna buskar som mjukar upp landskapet. Även gamla videbuskar sparas hellre än röjs då sly som uppstått från rotskott är svårt att bekämpa. Mindre träd och buskar avlägsnas med rot. Alarna kan ringbarkas för att minska på slybildningen.

Om träden och buskarna står tätt görs röjningarna utspridda över flera år. Så förhindras en plötslig frigörelse av näringsämnen från de borttagna trädens och buskarnas rötter samt minskas på slybildningen och övergödningen av ängen. Om skötseln efter röjningen är effektiv kan en mindre mängd träd och buskar röjas på en gång.

Röjningsresterna förs bort från området eller så bränns de på en plats med mindre betydelsefull ängsvegetationen.

saltråg

Slätter

Slätter är ett effektivt sätt att bekämpa tät vass och annan vegetation med. Området som skall restaureras kan i början behövas slås 2-3 gånger under tillväxtperioden. I fortsättningen räcker en slätter i juli-augusti månadsskiftet. Då finns det ännu rikligt med näringsämnen i bladen och stjälkarna, som avlägsnas med dessa från ängarna. Slättern skall inte inledas medan fåglarna ännu häckar.

Den slagna växtmassan förs bort från området för att inte beskugga den nya tillväxten eller göda ängen.

För att underlätta slättern kan man på vintern avlägsna de gamla stråna genom att ploga med traktor. Den gamla vassen kan också brännas på hösten eller tidigt på våren innan flyttfåglarna anlänt. Bränningen avlägsnar inte vassen fullständigt eftersom vassen lätt förnyar sig från rotsystemet.

Antero Lynne

Slättern utförs så långt som möjligt ut i vattnet och stråna skärs av under vattenytan för att kväva ny tillväxt.

Skötseln av vidsträckta havsstrandängar går lättast med en effektiv slättermaskin.

LKA/ Jouni Klinga

Bete

De flesta ängar som bevarats till dags dato sköts med bete. På steniga eller mjukbottnade strandängar är bete i praktiken den enda möjliga skötseln. På traditionella slätterängar är efterbete fortsättningsvis att rekommendera för att öka på artmångfalden.

Betet kan inledas direkt när ängens tillväxt satt igång. Då smakar också vassen som bäst och dess näringsvärde är som högst. För att uppnå ett bra skötselresultat lönar det sig att fortsätta med betet långt in på hösten. Då blir så lite växtlighet som möjligt kvar på ängen för bränning.

Betesdjur väljs enligt fuktförhållandena på strandängarna. Nötkreatur lämpar sig bäst på alla strandängar. Får och hästar betar hellre på torrare och mera hårbottnade ängar.

I början av skötseln minskar ett högt betetryck effektivt på vassmängden och gynnar återkomsten av önskade växter till området. På stränder som har betydelse som häckningsområde för fåglar bör man undvika alltför höga djurmängder, så att fåglarnas bon inte förstörs. Under den fortsatta skötseln är en lämplig djurmängd ca 0,5-1 nöt per hektar.

Havsstränderna och boskapsgårdarna är ofta belägna på långt avstånd från varandra, vilket leder till att djuren måste transporteras långa sträckor till lands eller sjöss. I dessa fall skall alltid de krav som ställs på djurtransporterna efterföljas.

Vidsträckta strandbeten kan indelas i mindre skiften som betas skilt för sig. En del av området kan något år lämnas obetat. Rotationsbete samt skiften som betats med olika betetryck ökar mångfalden av arter på strandängarna.

På strandbetena byggs stängslena till vattengränsen så att djuren når att beta också i det grunda strandvattnet. Då uppstår en lågvuxen strandzon, där speciellt vadare och sjöfåglar föredrar att leta efter föda. Om stranden är mycket grund måste stängslena dras långt ut i vattnet eller så måste hela strandlinjen stänglas in för att hindra att djuren rymmer. Stängslet måste vanligtvis tas ner till hösten och byggas upp på nytt till våren.

